

Максименко О.О.,
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри іноземних мов
фінансово-економічного факультету
ДВНЗ «Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана»

ДО ПИТАННЯ ПРО ПРИНЦИПИ РАДИ ЄВРОПИ У ПРОФЕСІЙНО ОРІЄНТОВАНОМУ НАВЧАННІ ІНОЗЕМНИХ МОВ

***Анотація.** Стаття присвячена особливостям втілення принципів Ради Європи у напрямі професійно орієнтованого навчання іноземних мов. Перелік принципів охоплює аналіз потреб, конкретизацію цілей, цілісність структури навчання мов, застосування медійних і технічних засобів та автентичних матеріалів. Урахування специфіки напряму полягає в компонентній структурі змісту та його реалізації відповідно до освітніх рівнів, наданні навчально-методичного забезпечення.*

***Ключові слова:** принцип, освітні рівні, компетентності, професійно орієнтоване навчання іноземних мов, потреби, зміст навчання.*

***Аннотация.** Статья посвящена особенностям воплощения принципов Совета Европы в направлении профессионально-ориентированного обучения иностранным языкам. Перечень принципов охватывает анализ потребностей, конкретизацию целей, целостность структуры обучения иностранным языкам, применение медиа и технических средств и аутентичных материалов. Учет специфики направления заключается в компонентной структуре содержания и ее реализации в соответствии с образовательными уровнями, предоставление учебно-методического обеспечения.*

***Ключевые слова:** принцип, образовательные уровни, компетентности, профессионально-ориентированное обучение иностранным языкам, потребности, содержание обучения.*

***Abstract.** The article is devoted to the peculiarities of the implementation of the principles of the Council of Europe in the sector of vocationally oriented language learning. The list of the principles includes needs analysis, determination of the aims, and the holistic structure of teaching languages, the use of media and technical means and authentic materials. The consideration of the special characteristics of the sector means the practice of the structure of the content and its realization according to different education goals, provision of teaching and learning support.*

***Key words:** principles, education levels, competences, vocationally oriented language learning, needs, content of teaching.*

Широке проникнення сучасних мов в усі сфери економічного життя вимагає нового втілення іншомовної галузі за ланкам освіти. Особливої уваги потребують ті рівні, які передбачають на-

дання кваліфікацій для початку практичної діяльності. Серед цих рівнів варто згадати старшу школу, професійно-технічну освіту, вищу освіту та освіту дорослих. Специфіка їх полягає у відповідному запровадженні професійно орієнтованого навчання іноземних мов як складника освіти, необхідного для підготовки конкурентних працівників в умовах збільшуваних вимог сучасного ринку праці.

Проблематика професійно орієнтованого навчання іноземних мов розкривається в методичному аспекті. Так, А. Іванова, Л. Манякіна та Ю. Семенчук займаються питанням для рівня середньої освіти. Для вищої освіти цей напрям дослідження становить значну актуальність. Г. Барабанова висвітлює структуру навчального циклу в навчанні професійно орієнтованого читання студентів немовного вишу. Ж. Безценна розробляє методику використання мультимедійних засобів для оптимізації самостійної роботи студентів при навчанні іноземних мов у немовному ВНЗ. Т. Благодарна аналізує розвиток навичок роботи з професійно орієнтованими текстами на початковому етапі вивчення іноземної мови. Г. Бородіна і А. Спєвак досліджують комунікативні завдання на основі професійно орієнтованого тексту в навчанні англійської для спеціальних цілей. Я. Булахова обґрунтовує педагогічні умови навчання іноземних мов майбутніх інженерів-програмістів засобами мультимедійних програм.

Водночас вихідні позиції професійно орієнтованого навчання іноземних мов не були відображені з урахуванням європейського досвіду щодо цього напрямку.

Мета статті полягає у висвітленні особливостей принципів навчання іноземних мов Ради Європи (РЄ) у контексті напрямку професійно орієнтованого навчання іноземних мов.

Принципи РЄ з навчання іноземних мов були розроблені у 80-х роках ХХ ст. та закладені у Загальноєвропейських рекомендаціях з мовної освіти (ЗРМО). До їх переліку увійшли: аналіз потреб, конкретизація цілей, цілісність структури навчання мов, застосування медійних і технічних засобів та автентичних матеріалів [1; 2, с. 7]. Вони передбачають не тільки конкретизацію змісту, але й особливості організації навчання. Деталізуємо їх особливості в контексті напрямку професійно орієнтованого навчання іноземних мов.

Так, принцип «аналіз потреб» означає комплексне дослідження потреб у контексті діяльності індивідуума і у вимірі «людина та її оточення», потреб щодо особистісного й суспільного розвитку особи, моніторинг потреб. Для професійно орієнтованого на-

вчання іноземних мов провідними є мовні потреби, що пов'язані з особливостями використання іноземних мов у практичній галузевій діяльності індивідуума. Вони виявляються у вирішенні мовних завдань у контексті професійної діяльності.

Потреби у використанні мов у вимірі «людина та її оточення» асоціюються з потребами індивідуума в суспільному та особистісному контексті, зважаючи на особливості суспільної групи, до якої він належить (друзі, освітні заклади, громадські установи тощо). Це уможлиблює врахування широкого спектра життєвих потреб у використанні іноземних мов, мотивів індивідуума, що навчається для майбутньої практичної діяльності. Забезпечення широкого кола потреб особистісного та суспільного розвитку індивідуума, серед яких уміння вчитися, впевненість у своїх силах тощо, уможлиблює здійснення у професійно орієнтованому навчанні іноземних мов всебічної підготовки до життя завдяки опануванню відповідних знань, умінь і навичок, що складають спектр компетентностей. Розмежування останніх відбувається за ланками освіти згідно з вимогами кваліфікаційних рівнів.

Моніторинг потреб є вагомим складником у професійно орієнтованому навчанні іноземних мов, оскільки сутність потреб змінюється залежно від ланок освіти і галузевої специфіки, перебігу навчального процесу, що вимагає їх постійного відстежування, а звідси і корекції змісту. Це забезпечується створенням гнучких програм, які можна адаптувати відповідно до застосування [1, с. 5–8].

Отже, потреби професійно орієнтованого навчання іноземних мов є комплексними, оскільки охоплюють професійні, суспільні та особистісні аспекти, окреслюють питання щодо всебічного розвитку індивідуума на основі формування компетентностей та з урахуванням мотивів.

Оскільки реалізація іншомовної діяльності відбувається в різноманітних галузях суспільного життя, відповідно до потреб у ЗРМО виділено такі основні сфериопанування мов: 1) особистісна сфера, яка включає індивідуальні інтереси, родинні стосунки, види діяльності індивідуального характеру; 2) суспільна сфера, яка охоплює взаємодію в соціумі, що пов'язана з різними установами, послугами, культурою та дозвіллям суспільного характеру, засобами зв'язку тощо; 3) професійна сфера, що пов'язана з людською діяльністю і стосунками при виконанні посадових / професійних обов'язків; 4) освітня сфера, яка стосується навчання в певному закладі, метою якого є оволодіння специфічними знаннями або вміннями [2, с. 10, 14–15; 45].

Як зазначається у ЗРМО, життєві ситуації за багатофункціональності мов у сучасному суспільстві охоплюють кілька сфер діяльності, а діяльність людини є індивідуальною в будь-якій сфері, що зумовлює різноманітність випадків застосування мови [2, с. 44–45]. Зважаючи на позиції ЗРМО, варто наголосити на контексті спілкування, що охоплює сукупність певних подій чи ситуацій, внутрішні і зовнішні чинники, пов'язані з особою [2, с. 9]. З одного боку, контекст має враховуватися у визначенні мети та змісту навчання, оскільки стосується вирішення й деталізує коло реальних проблем, які охоплюють різні сфери життя та діяльності людини, а з другого — він характеризує особливості організації та індивідуалізації навчання.

Особливість напряму професійно орієнтованого навчання іноземних мов полягає в тому, що людина, здобуваючи спеціалізацію, продовжує вдосконалювати мову, навчається задля суспільної та особистісної діяльності в майбутньому, що зумовлює присутність переліку сфер у змісті. Їх поєднання за потребами досягається за рахунок упровадження компонентної структури змісту професійно орієнтованого навчання іноземних мов, у якій виділено загальний і професійний компоненти [3; 4, с. 5]. Тут і далі йтиметься про компоненти змісту, на основі яких у навчанні формуються загальні та іншомовні комунікативні компетентності. Компоненти змісту професійно орієнтованого навчання іноземних мов забезпечують реалізацію переліку цілей: опанування індивідуумами іншомовних знань, умінь, навичок, ціннісних характеристик. Наявність загального компонента пояснюється тим, що здатність індивідуума задовольнити вузькі потреби у професійному контексті вже не забезпечує розв'язання широкого кола комунікативних проблем суспільного та індивідуального характеру. Водночас загальний компонент визначено як допоміжний, оскільки він розширює зміст навчання мов за рахунок включення значного пласту суспільних відносин, що є підґрунтям для розв'язування професійних питань. Так, загальний компонент спрямовується на вдосконалення знань, умінь і навичок індивідуумів, зокрема і з мови для загальних цілей, а професійний — на опанування мови для спеціальних цілей. Їх наповнення зумовлюються метою, потребами та рівнем опанування мови в кожній ланці освіти [5, с. 77]. На сучасному етапі принцип структурування змісту навчання відповідно до потреб є визначальним для реалізації мети професійно орієнтованого навчання іноземних мов.

Другий принцип стосується уточнення цілей навчання мови на основі результатів аналізу потреб, а саме компетентностей, які

має набувати особа, що вивчає мову, відповідно до встановлених рівнів знань мов. У сучасній системі ЗРМО подано шкалу рівнів, які послідовно реалізують мету іншомовної галузі в різних ланках освіти [2, с. 21–42; 6, с. 74–80]. Компоненти змісту корелюються з рівнем володіння мови, реалізуються через перелік видів мовленнєвої діяльності та спрямовуються на формування компетентностей відповідно до результатів аналізу потреб [6, с. 72–73].

Третій принцип визначає «цілісність структури» навчання іноземних мов, що охоплює засвоєння мови людиною, її культурне збагачення, розуміння розмаїття людей та значення «бути членом суспільної групи». Він пов'язаний з укладанням змісту навчання на основі підходів РЄ, а також організацією навчання. Структурування змісту навчання повинно здійснюватися з урахуванням новітніх досягнень у теорії та методиці викладання іноземних мов, які на сучасному етапі викладені у ЗРМО, двох перших принципів (аналізу потреб, визначення цілей).

Важливе місце в змісті курсу професійно орієнтованого навчання іноземних мов посідають завдання, які розглядають як цілеспрямовану дію, необхідну для досягнення результату чи мети у вирішенні проблеми [2, с. 10, 15]. У навчанні передбачається поєднання видів мовленнєвої діяльності у виконанні завдань на основі опрацювання матеріалу у вигляді тексту. Текст тлумачиться в документі як мовлення в усній чи письмовій формі, що пов'язано з певною сферою. Оскільки завдання потребують певних дій, що забезпечить досягнення мети у їх вирішенні, у ЗРМО введено термін «стратегії», під яким розуміють лінію поведінки, що є організованою, цілеспрямованою та керованою і обирається особою для виконання завдання [2, с. 10, 15]. Отже, завдання та дії, спрямовані на реалізацію мети, тісно пов'язані, що потребує їх відпрацювання у навчанні за відповідного вибору методів, які ґрунтуються на сучасних позиціях освіти, іншомовної галузі та ЗРМО, що покладається на викладача.

Четвертий принцип стосується використання медійних і технічних засобів (телебачення, радіо, аудіо- та відеокурсів, ІКТ) для вмотивованості навчання мов, автентичних матеріалів [1, с. 8].

Висновки з проведеного дослідження. Отже, перелік принципів, що визначають структурування змісту та організацію навчання у напрямі, охоплює аналіз потреб, який проектується у площину професійної, суспільної, освітньої та особистісної сфер та відповідно структурує зміст професійно орієнтованого навчання іноземних мов у форматі загального і професійного компонентів для врахування мовних потреб у підготовці індивідуума

до життя та практичної діяльності. Принцип уточнення цілей передбачає встановлення рівнів іншомовної комунікативної компетентності відповідно до потреб за системою ЗРМО, виокремлення в межах компонентів видів мовленнєвої діяльності, необхідних для опанування. Згідно з третім принципом розробляються матеріали та завдання для їх відпрацювання, обираються методи навчання. Четвертий принцип акцентує на використанні автентичних текстів, технічних засобів та ІКТ.

Оскільки професійно орієнтоване навчання іноземних мов має комплексну мету, загальний компонент змісту зосереджується на міжкультурному аспекті та реалізує загальноосвітні завдання. Професійний компонент передбачає формування відповідних мовленнєвих умінь і навичок як підготовку до комунікації у практичній діяльності, що відображає особливість змісту професійно орієнтоване навчання іноземних мов за ланками освіти.

Література

1. Trim J. L. M. Resume of Report on Modern Languages Programme 1971 — 1981 / J. L. M. Trim // Review of ELT. — 1995. — Vol. 4, № 2. — P. 1–17.

2. Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / наук. ред. укр. видання доктор пед. наук, проф. С. Ю. Ніколаєва. — К. : Ленвіт, 2003. — 261 с.

3. Recommendation № R (98) 6 of the Committee of Ministers to member states concerning modern languages. Council of Europe. Committee of Ministers [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://wcd.coe.int/com.instranet>.

InstraServelt?command=com.instranet.&InstranetImage=530647&SecMode=&DocId=459522&Usade=2. — Назва з титул. екрана.

4. Trim J.L.M. Commentary on Recommendation № R (98) 6 of the Committee of Ministers to Members States concerning Modern Languages / J. L. M. Trim. — Strasburg: Council for Cultural Cooperation, 1998. — 12p.

5. Wordelmann P. Qualification development of internationally active skilled workers — from mobility of labour to «virtual mobility» / Peter Wordelmann // Internationalising vocational education and training in Europe. CEDEFOP. — Luxembourg : Office for Official Publications of the European Communities, 2000. — P. 71–84.

6. Fitzpatrick A. Certification and Evaluation in VOLL. Descriptive Parameters, Organization and Assessment / A. Fitzpatrick //

Languages for Work and Life: the Council of Europe and Vocationally Oriented Language Learning / Gerd Egloff, Anthony Fitzpatrick (Editors), Education Committee: Council for Cultural Co-operation. — Strasbourg : Council of Europe. Publishing, 1997. — P. 66—86.

УДК 342.725(494)

Малевиц Л.Д.,
кандидат філологічних наук,
доцент, завідувач кафедри українознавства
Національного університету водного
господарства і природокористування
(м. Рівне)

МОВНА ПОЛІТИКА ЄС: ДОСВІД СЛОВ'ЯНОМОВНИХ КРАЇН

***Анотація.** У статті проаналізовано досвід реалізації мовної політики в слов'яномовних країнах, які вступили до ЄС, на національному, наднаціональному та регіональному рівні.*

***Ключові слова:** мовна політика, слов'яномовні країни, мовна політика ЄС.*

***Аннотация.** В статье анализируется опыт реализации языковой политики в славяноязычных странах, вступивших в ЕС, на национальном, наднациональном и региональном уровне.*

***Ключевые слова:** языковая политика, славяноязычные страны, языковая политика ЕС.*

***Abstract.** The implementation of language policy in Slavic-speaking countries that joins the EU at national, supranational and regional levels is investigated in this paper.*

***Key words:** language policy, Slavic-speaking countries, EU language policy.*

У сучасному світі, зокрема й у Європі, немає держав, гомогенних в етнічному і мовному плані. Усі європейські країни багатонаціональні й багатомовні: крім титульних націй, тут живуть представники автохтонних етнічних груп та численні іноземці-мігранти. В умовах такої неоднорідної і складної мовної ситуації в сучасній Європі величезного значення надають проблемам мовного регулювання, яке реалізується через державну мовну політику.

В останні десятиліття різні аспекти проблеми мовної політики привертали увагу багатьох українських і зарубіжних дослідників. Саме поняття «мовна політика» розглядають як «сукупність ідео-